



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

5. Qualis debeat esse lex.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Desuetudo siue non vsus is accipitur, quo casus legis accedit, & tamen lex non impletur à tota communitate, vel maiori eius parte. Et hinc liquet, quomodo intelligendum sit, quod docent Ioannes Andreas in c. Ioannes de clerici coning, & Felinus c. 1. de Treug. & Pace, videlicet legem non tolli per non vsum, hoc est, nihil continentem contra legem, vt rectè dicit Nauar. conf. 1. de const. q. 6. nu. 25.

Quod quæritur, Quando priuilegium impetratum à Principe amittatur per non vsum? **R**espondeo, si per decennium priuilegium non vtatur, illud nos videmur amittere. l. 1. ff. de Nundinis. dicitur. Nundinis impetratis à Principe nõ vtendo, qui meruit, decennij tempore vsum amittit. Hæc ibi. Vt si ciuitas, vel populus impetrasset facultatem celebrandi nundinas, & per decennium eas non fecisset: Item, si Princeps ciuitati vel populo concessisset priuilegium scholas erigendi ob studium literarium generale, & decennij tempore non erexisset, priuilegium perdidisset. Præterea, si quispiam beneficio Principis liber esset, & immunis à tributis pendendis, vel soluendis decimis, vel militibus hospicio excipiendis, priuilegium amitteret per non vsum, aut contrarium actum. At sciedum est oportere desuetudinem, vel non vsum esse voluntarium: nam si sit necessarius, priuilegium non amittitur; Verbi Gratia, si quis non est vsus priuilegio, quia non potuit, aut quia se occasio non obtulit, l. 1. ff. de facijs, §. vltimo, & l. sequenti, ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum, vbi habetur, nõ amitti seruitutem mihi debitam de aqua ducenda in fundum meum, si ideo nõ vtor, quia fons exaruit: item, si aliqua ciuitas obligata sit Principi, ita vt compellatur ad militum exercitum cogendum, quando Princeps cogit, & centum annorum tempore Princeps non cogit, non desinit ciuitas esse obligata, eo quod occasio non se obtulit. Item, si Princeps non vocauit populos sibi obligatos ad certum aliquid faciendum, quia alij quorum ministerium, & opera sibi sufficit, præsto fuerunt, nequit Principi tribui desidia, & negligentia, si non vocauerit populos sibi ad id deuinctos. Vnde ciuis libertatem non recuperat contra dominum, si Dominus non vtatur eius ministerio, & obsequio, quia nunquam fuit oblata occasio, in qua esset opus vti. Præterea, vt priuilegium amittatur per non vsum, siue desuetudinem necesse est, vt simpliciter detur facultas aliquid faciendi. Nam si princeps Titio priuilegium concesserit, vt eo possit vti, si velit, aut non vti, prout sibi libuerit, non perdit illud, etiam si multo tempore eo Titius non vtatur. Vt si Imperator, vel Rex facultatem concederet Caio extruendi molendinum in communi, & publico flumine, eo adiecto, vt faciat, aut non faciat, vt sibi libuerit, non idcirco quod molendinum non extruit, Caius priuilegio suo cadit. At verò si quis facultatem impetret à Romano Pontifice Missæ sacrificium faciendi, & offerendi, tempore, aut loco sacris interdicto, & decennij spatio sacrum non faciat, priuilegium amittit, quia est simpliciter data facultas, vt sacrificare queat, non autem vt immolet, aut non immolet arbitrato suo. Pari ratione, si quis Principis arbitrio priuilegium impetrauerit, ne coram Iudice ordinario conueniri possit, & sinat se conueniri, aut iudicari, & ab eius sen-

tentia ad principem non prouocet, suum priuilegium deperdit.

Cap. V.

Qualis debeat esse Lex.

Primo quæritur, Quot & quæ requirantur, vt iusta sit lex? **R**espondeo, in hac re non esse Isidori regulam contemnendam, monentem, vt lex sit honesta, iusta, & eorum, quibus imponitur, moribus accommodata, vt fert natura hominum & patriæ consuetudo: loco & tempori conueniens, necessaria, vtilis, manifesta: hoc est, non obscura, non captiosa, ob nullum priuatum commodum, sed communem ciuium salutem, & utilitatem conscripta. Hæc ille; à quibus non longè absunt, quæ scripsit Quintilianus: lib. 2. cap. 4. *Vt iustum leges, inquit, aut in verbis, aut in rebus est. In verbis quæritur, an satis significant, an sit in his aliquid ambiguum. In rebus, an sit sibi ipsa consentiat, an in populum ferri debeat; an in singulos homines: maxime verò commune est quætere, An sit honesta, an vtilis. Nec ignoro plures fieri à plerisque partes: sed nos iustum, piuum, religiofum, ceteraque his similia honesto complectimur. Iusti tamen species non simpliciter excuti solet. Aut enim de re ipsa queritur, vt digna ne pœna, vel præmio sit: aut de modo præmij pœnæque. Quæ tam maior quam minor culpa potest. Vtilitas interim natura discernitur, interim tempore. Quædam an obtineri possint, ambigi solet: ne illud quidem ignorare oportet, leges aliquando totas, aliquando ex parte reprehendi solere. Hæc Fabius dilucidè de viris virtutibus legis. Ifoocrates in Panathenæico iudat leges, quæ sunt faciles cogniti, clare, manifestæ, vtilis, inter sese congruentes, ad publica, non ad priuata comoda constitutæ.*

Sed in hac re duo potissimum consideranda esse videntur: primum, An leges, de quibus ferendis agimus, de totius Reipublicæ salute, & utilitate sanciantur, an verò vnum atque alterum articulum contineat: nam in illo primo legisserem oportet omnia genera rerumpublicarum, omnes qualiscunque populi mutationis, & conseruationis modos diligenter perscrutari, Cives & totam Rempublicam probe nosse, & ad illum statum perducere, qui ad bene viuendum quam maxime accedit, & quantum humano ingenio, & prouidentia fieri potest, quam diutissime in bono populus conseruetur. Quæ omnia, Aristotelis præcepta sunt. lib. 1. Rheio. capit. 4. lib. 3. Polit. capitulo septimo. libro quarto, capitulo primo. libro quinto, capit. 9. & lib. 6. cap. 5. & lib. 7. cap. 2. lib. 10. capitulo 9. Eibico.

Secundò quæritur, An leges oporteat omnes ad virtutem referri. **R**espondeo: omnes, quam maxime fieri potest, esse debere virtutum officijs accommodatas: quoniam ex hoc ciuium salus, Reipublicæ incolumitas, libertas, pax, concordia, gloria, decus, & rerum omnium abundantia nascitur, ac pendet. Quo fit, vt eorum non sit probanda sententia, qui putant leges potissimum esse constitutas, vt earum metu hominum comprimat auidacia. Contra enim Plato lib. 1. de legibus, & Cic. lib. de legibus. legis putant esse per suadere, nõ autè omnia vi ac minis cogere. Et Diod. lib. 1. de rebus Barbarorum leges reprehendit, quæ magis punire, quàm docere videantur: & Xenophon lib. 1. de curi vi-

ta, Perfarum instituta plurimum laudat, quod non, ut ceteri, de penis criminibus ex lege constitutendis solliciti sint; sed multo magis caueant, ne qua apud ipsos crimina perpetrentur.

Animaduertendum est, leges quæ aliquid fieri præcipiunt, id in aliquo virtutis officio reponere, etiam si alioqui non esset ex natura sua per se bonum: Ut cum Ecclesia ieiunia certis temporibus indicit, ea ad Temperantiam referuntur: fructuum decimam partem solum sacerdotibus lege imperat, id ad Iustitiam pertinet: sic etiam cum Principes iubent, sibi pendere tributa. Item, præcipit Ecclesia, ut in diebus festis singuli fideles, & pij Christi cultores Missæ sacrificio interfint. Itē, ut presbyteri certis quibusdam caeremonijs Sacramenta ministrent. Prohibet templa, vasa, altaria, & res alias pollui, aut à laicis tangi, tractari: Hæc omnia ad Religionem, & diuinum cultum spectant.

Tertio queritur, An legis sit vitia prohibere? Respondeo, esse, præsertim ea, quibus Iustitia ciuium violatur, incolumitati, & communi Reipublicæ saluti nocetur; pax, concordia, societas, & amicitia humana dissoluitur. Ut recte Demosthenes dixerit, & refertur. l. 1. c. 2. ff. de legib. legis esse coercere delicta, quæ sponte, vel ignorantia contrahuntur. Scire tamen oportet, legis humanæ non esse omnia ea mala vetare, quæ prohibet ratio naturalis: leges enim aliquando permittunt mala, ut grauiora, & deteriora alia, vel plura deuitentur; Permittunt, verbi causa, leuiora vsuras, ut à longè maioribus vsuris ciues abstineant; concubinarum, & meretricis, ut adulteria, & alia his turpiora crimina caueantur.

Quarto queritur, An legis sit benefacta præmijs afficere: & contra, malefacta penis debitis punire? Respondeo, esse, ne impunita crimina delinquendi cupiditatem, & audaciam improbis, ac perditis hominibus addant, & augeant. Vnde Cicero lib. 3. de legib. merito scripsit: Noxæ poenam parè esse debere, & in suo vitio oportere quemque plecti; ita ut vis à teri illata, capitis poena: avaritia, pecuniæ multa: ambitio, & immodica honorum cupiditas, ignominia, & dedecore sanciantur. Platone etiã teste lib. 9. de legib. ut ciues ad bene agendum alliciantur, oportet quoque legibus præmia benefactis constitui; & idcirco milites, quorum strenua opera, duces & imperatores victoriam consequuntur, muneribus, & præmijs donare Respublica consuevit. Itē, Nobilibus immunitas multorum onerū dari à Principibus solet. Præterea, Magistratibus atque Iudicibus, ne illi ob quæstum, & lucrum potestatem exercent, & iura reddant & sententias pronunciant; stipendia debita tribuuntur. Denique, ut ait Cicero in epist. ad M. Brutum, his duabus rebus præmio, & poena Respublicam in officio contineri, Solon & Plato docuerunt. Extat Martiani elegans admonitio in l. respiciendum. ff. de penis, in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse debere: in grauioribus penis seueritatem legum aliquo benignitatis temperamento leniendam, mitigandam, & exequendam.

Quinto queritur, Quot & quinam sint legis actus? Respondeo, quatuor enumerari à Modestino Iurifconsulto. in l. legis virtus. ff. de legib. vbi ait:

Legis virtus hæc est; Imperare, Vetare, Permittere, Punire. Imperat Lex, ut cum iubet Lex Iulia, de Adulterijs, Accusantem, & Accusatum, & aduocatos esse præsentem, quando serui torquentur in causa adulterij. Item, Præcipit Lex, ut cum iubet seruos publicari, si postulerit, ff. Quæstione, c. 5. Iubet, ff. ad legem Iuliam, de Adulterijs. Vetat verò Lex; ut cum prohibet res immobiles minorum sine decreto alienari; Item, cum prohibet, ne res Ecclesiasticæ distrahantur, l. Iubemus 2. c. de sacrosanctis Ecclesijs. Permittit Lex, qualis est illa quæ militi, etiã post sententiam uti permittit exceptionibus suis, l. 1. c. de iuris, & facti ignorantia. Punir maleficia Lex; quales sunt illæ leges, quæ poenas irrogant delictis: ut constat in toto Titulo de Penæ in Digestis, & Codice. Obijcies, Legis esse quintum actum, Confutere: Ut cum extraneis Lex consulit, ne impendant agendo querelam, in l. 1. ff. de iusticio testamento. Item, quando consulit Lex, comodiù esse possessorio, quàm petitorio iure rem, & causam agere, l. 1. qui, ff. de rei vindic. & consulit esse transactioni poenam addere, l. Pacto, ff. de Transa. Respondeo, Verbo Permittendi etiã verbum Confutendi contineri.

Sexto queritur, An leges oporteat ferri de his, quæ frequenter accidunt? Respondeo, ex Theophrasto, qui citatur in l. iura. ff. de legib. Quæ semel, aut bis contingunt, legislatores contemnere. Quoniam, ff. de legibus, c. l. Nam ad eam, ff. de legibus dicitur: Ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facile, quàm quæ per raro eveniunt. Et l. Neque leges, ff. de legibus, cauetur: leges non ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendant, sed sufficit ea, quæ plerumque accidunt, continere. l. ex his, ff. de legibus, Itatur: ex his, quæ fortè vno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur.

Septimo queritur, An legum deceat esse multitudinem, & frequentiam? Respondeo, minimè, ut docuit Iocrates in Areopag. & ut ait Thucydides apud Stobæum c. 41. Arcefilaum dixisse ferit: Vbi plurimæ leges, & medicamenta forent, illis morborum, & iniustitiæ, ac criminum plurimum esse. Item, vbi plurimæ leges conduntur, facile contemni solent, eò quod ciues onerari grauius videantur. Iocrates loco citato dicebat, legum multitudinè signa esse mali status Respublicæ, propterea quòd dum delicta quasi aggeribus coercere nitimur, leges cumulantur. Non sunt, inquit, legibus porticus implenda, sed ciuium animi iustitia, & virtute imbuendi: homines bene instituti paucis legibus facile diriguntur: improbi omnes leges facile contemnunt: bonis igitur pauca leges sufficienti: malis innumeræ satis non sunt.

Cap. VI.

De vi & potestate legis humanæ.

PRIMO queritur, An lex humana habeat vim alligandi ciuium conscientias? De hac questione illud est certum, & compertum omnibus, penes Ecclesiam esse potestatem sancienti leges, quæ hominum conscientias obstringant. Hoc enim definitum est in Concil. Constan. sess. 8. c. 15. contra Ioan. Wicleff. & Ioan. Hus, & in constitutione Pontificia Leonis X. contra Lutherum, ar. 27. idem statuitur: quod facile etiã ex scripturis colligi potest. Nam ad Rom. 13. Omnis anima, ait B. Apostolus,